

Herpainé Márkus Ágnes

Légy a porcelánboltban vagy elefánt a levesben?

Társadalompolitikai és szociálpolitikai kihívások
a következő évek fejlesztési terveihez

Kedvenc hűtőmágnesem szerint inkább legyen légy a porcelánboltban, mint elefánt a levesben. Talán azért is tetszik nagyon, mert – akik ismernek, tudják – bizony előfordul velem: úgy viselkedem, mint elefánt a porcelánboltban. Ha a 2007 és 2013 közötti európai uniós fejlesztési források tervezését megalapozó és regionális feladatait végrehajtó Regionális Szociálpolitikai Tervezési és Fejlesztési Hálózatunk tevékenységét, megfogalmazott javaslatainkat, elkészült dokumentumainkat és eddigi megállapodásainkat tekintjük, talán már kevesebben gondolják azt, hogy most mégis a szociálpolitika legyecskéiként keringünk, munkatársaimmal, a területfejlesztés porcelánboltjában. A következő néhány oldal összefoglalja, illetve továbbviszi mindazokat a gondolatokat, ismerteti eddigi javaslataink azon legfőbb elemeit, amelyek segíthetnek, hogy a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi, ifjúsági, esélyegyenlőségi és civil ügyek kapcsán a RSZTFH javaslatai elefántként toccsanjanak a Nemzeti Stratégiai Referenciakeret levesében. Hogy a területünket érintő javaslatok jól láthatóak és kellően artikuláltak, észrevehetőek és megkerülhetetlenek legyenek. Ennek érdekében használunk az eddigiektől eltérő megközelítéseket, és nem csak átgondolt, de következetesen érvényesített, sokfelé, széles szakmai, civil és döntéshozói térben lobbizással képviselt és remélhetőleg megerősített javaslatokat.

Az elmúlt év során, ill. idén februárban a KAPOCS-ban sorra megjelentek a Regionális Szociálpolitikai Tervezési és Fejlesztési Hálózat (RSZTFH) működéséről, tevékenységeiről, valamint a Hálózat (a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Regionális Munkacsoportjának referensei és őket támogató szakértők) által készített regionális szociálpolitikai helyzetelemzések. A munka 2003 nyarának végén kezdődött, és egy folyamatosan változó feladatsor végrehajtásaként, a tervezés egyes szakaszai mentén újabb és újabb elvárások mentén megfogalmazódó projekt-sorozatnak is tekinthető. Másfelől egyfajta rendszerszerű, intézményesített működésmód is beállt már 2006 évének elejére. A két és fél

év sok tanulsággal szolgált, érdekes eredményeket hozott. Megközelítéseinket, gondolkodásmódunkat és eredményeinket, javaslatainkat villantja fel jelen összegzés.

A regionális helyzetelemzések

Alapvető kérdésnek tekinthetjük, hogy a két és fél éve működő, az NCsSzI regionális Munkacsoportjának referenseiből álló regionális tervezéssel foglalkozó csapat milyen szakmai minőségű munkát végez, illetve az elkészült dokumentumok mennyire adekvátak, szakszerűek és időszerűek. Mire elég, és mire nem használható, mit érdemes számon kérni, és mit nem ezen anyagokon, illetve mit tudunk és mit nem tudunk elérni a felhasználásukkal?

A helyzetelemzések mint a fejlesztési javaslatok megalapozását szolgáló, hivatkozási dokumentumok

A helyzetelemzések funkciója, ha nagyon praktikusán tekintjük, kettős: a tervezési folyamat kezdetén annak vizsgálata, hogy pontosan mennyi az annyi, milyen területeken mutatható ki és számszerűsíthető a beavatkozás, fejlesztés szükséglete. Annak feltárása és elemzése, milyen hiányok vannak, milyen folyamatok igényelnek beavatkozást. Ez egyfajta feltáró, elemző szakasz, célja a javaslatok felvetésének alátámasztása. Igazi, gyakorlott tervezők arra is felhívják a figyelmet, hogy jó helyzetelemzéseket akkor lehet készíteni, ha van már valamiféle víziónk arról, mire akarjuk használni. Ellenkező esetben elveszünk az adatsorok, táblázatok, térképek és tématerületek dzsungelében. Ezt a hibát nekünk nem sikerült teljesen kikerülni. Azt azonban leszögezhetjük: regionális helyzetelemzéseink tudatosan és következetesen a területi dimenziók, folyamatok és összefüggések oldaláról igyekeztek a társadalmi problémák megjelenését és ellátórendszereink hiányosságait megragadni. Mivel ez utóbbi – új összefüggések, területi egyensúlytalanságok, területi és társadalmi folyamatok kapcsolódása – volt a fókuszban, elmondhatjuk: az elkészült anyagok erre valamelyest rávilágítanak.

A tervezési folyamat egy későbbi szakaszában – nagyjából itt tartunk most – a cél az, hogy a helyzetelemzések célratoró, rövid, frappáns megalapozását és indoklását adják az adott beavatkozási terület vonatkozásában. Érthetőbben: a szociális, esélyegyenlőségi fejlesztéseket tervező programcsomagok elé a fő fejlesztési szükségletek indoklásául szolgáló adatok, folyamatleírások kerüljenek. Ez minden ágazat, régió esetében az EU 15, EU 25 tagállam

összehasonlító adatai (már ahol ez megtehető, hiszen nálunk alig-alig akad erre alkalmas adat!), országos és területi tendenciák ismertetésével történik. Mivel mostanság körvonalazódnak az ágazati és regionális programok fő keretei, ezek alakulásával párhuzamosan készülnek e dokumentumok. Tekintettel arra, hogy a Hálózat által felvetett témák és megközelítések bekerültek mind a regionális, mind az ágazati tervezés elfogadott és preferált beavatkozási területei közé, elmondhatjuk: az első időszak funkcióinak megfelelő dokumentumok megalapozták a második, egyszerűbben, rövidebben és gyorsabban előállítható dokumentumok fogadását. Ez utóbbiak, reményeink szerint, hamarosan elkészülnek és megjelentethetők lesznek.

A 2002-es adatokon alapuló helyzetelemzések relevanciájának kérdése

A kistérségi szinten összegzett adatsorok táblázatai és a szöveges helyzetértékelő dokumentumok 2002-es adatokkal dolgoznak. Az elmúlt hetek, hónapok során szakmai körökből kétféle reakció érkezett: sokan most, a kidolgozás - elfogadtatás - érdemi felhasználás időszakát (2004. év) követően, másfél év után kezdik megismerni és vitatni anyagainkat. Ez igazán üdvözlendő folyamat: a későbbi tervezési folyamatok – akár a most zajló szolgáltatástervezési koncepciók felülvizsgálata, akár a kidolgozás alatt álló Nemzeti Gyermekszegénység Elleni Program, vagy a lassan újraterveződő Kirekesztés Elleni Nemzeti Cselekvési Terv – számára fontos és hasznos gondolkodás indulhat meg, és elterjedhetnek módszerek, gyakorlatok szakmánkban e téren. A másik reakció: annak tudomásul vétele, hogy ezen dokumentumok, mondhatni, maradéktalanul betöltötték funkciójukat, megállapításaikat és következtetéseiket tudjuk használni a relevánsnak bizonyult pontokon, adatsoraik azonban megújításra szorulnak. Ennek ellenére érdekes összevetésekre használhatóak még mindig. (Lásd pl. lejjebb a finanszírozási, szolgáltatási modellek vonatkozásában felmerülő kérdéseket: tudjuk-e, mit jelent a 2000 fős határ a szolgáltatások biztosítása vonatkozásában, mit segítenek a kistélepüléseket preferáló normatívák a térszerkezet és kistérségtípusok ismeretében, stb.)

Az Operatív Programok beavatkozásait indokló helyzetelemzések

A jelenlegi tervezési folyamat mentén világosan látható, hogy a 2004-2006 közötti Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjainak struktúrája részben visszaköszön, de a szabályozás változásának, valamint az eddig – ugyan csak kis részben – leszárt tapasztalatoknak a

következtében kissé átalakul. Alapvető változás a beruházási elemek és az emberkincsre irányuló fejlesztések világosabb szétválasztása (az uniós finanszírozási szabályok változásai szerint egy operatív programot csak egy alap finanszírozhat – a mono-fund elve miatt, kötelezően). Ennek következtében a fejlesztések szükségességének alátámasztására szolgáló bevezetők, helyzetelemzések más hangsúlyt kell hogy kapjanak. A Regionális Szociálpolitikai Tervezési és Fejlesztési Hálózat regionális helyzetelemzései ennek fényében az alábbi területeken értékesíthetők.

- Különösen a regionális operatív programokhoz használhatóak fel a helyzetelemzésekben feltárt összefüggések, hiszen az azokban leírt állapot létrehozó körülményeiben, azokat fenntartó okokban és folyamatokban nem történt érdemi változás az eltelt időszak során. Ennek köszönhetően a Regionális Operatív Programok (ROP-ok) tervezett beavatkozásainak tervezésekor a regionális tervezőknek, illetve a ROP-ok érdekében végzett lobbitevékenységeink során alkalmasak a szociális és esélyegyenlőségi terület hivatkozására. A regionális fejlesztési ügynökségek munkatársai használják is megállapításainkat, elfogadják értelmezési kereteink érvényességét.
- Az adatsorok az adott régió legfőbb társadalompolitikai, szociálpolitikai kihívásai vonatkozásában frissítésre szorulnak. (Ez a helyzet érdekes tanulsággal is szolgál mind az Regionális Szociálpolitikai Tervezési és Fejlesztési Hálózat, mind a szakmailag megújuló NCSSZI számára: a gyors és proaktív, ám szűkös erőforrásokkal végzett munka következménye, hogy – ugyan jelentősen jobb kondíciókkal, nagyobb figyelem és felhasználási szándék által övezetten, de – adott feladat újra-elvégzésének, pontosabban folyamatos frissítésének kényszerét eredményezi. Ere jelenleg szűkös erőforrások állnak rendelkezésre.)
- Az ágazatot érintő operatív programokhoz való viszonya a helyzetelemzéseknek némiképpen eltér a fentiektől. Különösen a beruházási elemeket tervező, ERFA-forrásokra irányuló operatív program (OP) esetében lehetségesnek és szükségesnek mutatkozik a helyzetelemzések felhasználása. Azok az összefüggések, amelyeket a regionális helyzetelemzéseink feltártak, mindezidáig hiányoztak a szolgáltatásszervezés, tervezés területéről, ezért a jogszabályi és finanszírozási változások a legközelebbi múltban sem használták fel ezeket a megközelítéseket. Ezért nehéz az ágazati stratégiai tervezés ügye, hiszen a következő 7 év forrásai egy jól

érvelhető, a hazai költségvetési hiány csökkentését is figyelembe vevő fejlesztéspolitikája nem finanszírozhat rosszul működő közszolgáltatási rendszereket. Az adekvátnak tűnő, a hozzáférést biztosító és a rászorulókat minél szakszerűbben és megfelelőbben ellátó rendszerek kialakítását célzó fejlesztések ugyanakkor egyes intézménytípusok és az ott dolgozók érdekeit sérthetik. Sőt: a jelenlegi túlszabályozottság mellett több modell megvalósítása gyakorlatilag szinte kivitelezhetetlen. Mindezek ellenére a fő megállapításaink – a helyzetelemzésekből készült kivonatok, és még inkább az ezek alapján meghatározott fő fejlesztési irányok – alkalmasak a továbblépés és megújulás lehetőségeinek megalapozására.

Alkalmazkodóképesség és érdekérvényesítés

Kármentesítés és „élő lelkiismeret” helyett van-e más szerep a szociális szakma számára?

A tervezési és fejlesztési folyamatokhoz az ICsSzEM Regionális Szociálpolitikai Tervezési és Fejlesztési Hálózata proaktívan viszonyul. Maga a Hálózat 2003 nyarán jött létre – a már működő NCsSzi és a szociális forrásközpontok bázisán –, a referensek az év őszén álltak munkába, és elkészültek a helyzetelemzések első változatai – mire megszületett az NFT tervezéséről szóló kormányhatározat. A helyzetelemzések legfőbb megállapításainak összegzésével, széles regionális és országos szakmai és civil partnerség megvalósításával megtörtént a fő stratégiai irányok, beavatkozási területek kijelölése – amikor az egyes tárcáknál és régióknál megkezdődött a tervezés, illetve a tervező munkacsoportok felállítása. Az egyes régiók stratégiai irányainak és az ágazat még igen képlékeny fejlesztési elképzeléseinek figyelembevételével elkészültek régióként e két szempont közös áttekintését és továbbgondolását támogató regionális mátrixok – mielőtt formális keretek között megkezdődtek volna a régiók és az ágazatok közötti egyeztetések. 2005 őszén-telén elindult a javasolt fejlesztések pontosabb, intézkedés-szerű leírása, amely a pontos támogatási feltételek, formák, tartalmak meghatározásaival világossá és egyeztethetővé teszi javaslatainkat – miközben a régiók és a tárcák csak prioritásszintű, a beavatkozási területeket lehatároló dokumentumokat készítenek. A 2006-os év során a társadalmasított tervezési folyamat kiterjesztéseként a kistérségi szintű projekttegyeztetés-projektgenerálás tevékenységeivel tervezzük bővíteni a Regionális Munkacsoport és a Regionális Szociálpolitikai Tervezési és Fejlesztési Hálózat munkáját.

A másik, nagyon fontos elem a tervezési folyamat – a jogszabályok engedte legutolsó feszítésig történő – társadalmasítása. Ezt a célt szolgálják a nyilvános felületeken megjelenő, vitára bocsátott anyagaink, a rendszeresen megrendezésre kerülő országos és regionális rendezvények, szakmai viták, széles szakemberkörrel való együttműködés, a javaslatok folyamatos képviselése és eljuttatása a felelős ágazati és regionális tervezők felé.

Mindezek együttese a társadalompolitikai és szociálpolitikai beavatkozások és szolgáltatási rendszerek alkalmazkodóképességének fejlesztésével együtt egy jövőbeni, minőségbiztosított, rugalmas ellátórendszer kialakítását előkészítő szakmai tevékenységsorhoz (amely, reményeink szerint, az NCsSZI-ben jelenleg körvonalazódik) is képes alkalmazkodni, illetve annak több alapfeltételét biztosíthatja.

Rugalmas alkalmazkodás a változó szabályozásokhoz

A jelenlegi – 2007-2013 közti időszakra irányuló – tervezési folyamat más, mint az előző. Ezt több ágazat központi – minisztériumi – tervezője láthatóan csak a szavak szintjén értette meg. Ennek is köszönhető, hogy a szociális terület regionális téren proaktív (a döntéseket, lezajló folyamatokat megelőző, azokat tevékenyen befolyásoló) és iteratív (folyamatosan visszaegyeztető, oda-vissza csatlakoztatással élő) tervezési módszere eredményesnek ígérkezik. Mindez azonban nem csak a konkrét, mondhatni „dokumentumgyártó” tervezési folyamat vonatkozásában értelmezhető. Különös jelentősége van ennek működésének és megnyílt új cselekvési mezőnek a változó uniós, hazai és ágazati szabályozások és körülmények szempontjából is.

A 2007-2013 tervezés uniós szintű előkészítésében, szabályozásában és forrásainak eldöntésében már teljes jogú tagállamként veszünk részt. A döntések megszületésének valamennyi területén jelen vannak képviselőink és szakembereink. Ugyanakkor a 10 új tagállam tavaly előtti csatlakozása világossá tette: a fejlesztési források felhasználását más, egyszerűbb, nagyobb tagállami felelősséget engedő és egyben elváró módon szükséges megvalósítani. Ennek eredményeként az „új” Európai Unióban már csak stratégiai dokumentum kerül egyeztetésre Brüsszellel, ellentétben a 2004 előtti időszakkal, amikor gyakorlatilag a pályázati kiírások szintjéig történt egyeztetés. Ezért hívják a készülő új

tervdokumentumot Nemzeti Stratégiai Referenciakeretnek (NSRK), és nem fejlesztési tervnek. Ebből több minden következik – nem csak – a szociális terület számára.

Mivel hosszú időszakra, összesen legalább három kormányzati ciklust érintően tervezünk, fontos a minél erőteljesebb szakmai konszenzus és a minél szélesebbre hagyott mozgástér. A végső döntések, tudomásul kell vennünk, politikai döntések. Ha a tervezés dokumentumai a legvégsőkig mégis szakmai tartalmakat hordoznak, és vitathatatlan érvekkel dolgoznak, nagyobb esély van az érdekek képviseletére. A Magyarországra érkező források szociális célra költendő aránya és tartalma, következően a fentiekből, sokkal inkább itthon dől el, a tervezés és politikai érdekérvényesítő képesség függvényében. Könnyíti az uniós források felhasználhatósága melletti érvelést, ha használjuk a rendeletek szóhasználatának tükörfordításait. Ezáltal kevésbé szorul indoklásra egyes fejlesztési javaslatok támogathatósága – így kerül szövegeinkbe a sérülékeny társadalmi csoportok kifejezés, ami alapvetően a szakmai szóhasználatban elterjedt veszélyeztetett csoportok szinonimájaként, részben kiterjesztéseként értelmezhető.

Szerencsére a kedvező pénzügyi megállapodás következtében remélhető, hogy maradnak szabad felhasználású hazai források a fejlesztésekre, de ennek ellenére érdemes minden, az ágazat számára fontos területet megjeleníteni az NSRK-ban. Emellett további jelentős változás, hogy az új, még el nem fogadott, de jól láthatóan formálódó rendeletek – amelyek az Európai Szociális Alap, illetve az Európai Regionális Fejlesztési Alap forrásainak felhasználhatóságát szabályozzák – lényegesen megengedőbbek, mint az előző időszakban. Az új rendlettervezetekben sem tekinthető kitüntetett prioritásnak, de támogathatóként jelennek meg a társadalmi kirekesztődés mérséklését, a közszolgáltatások, sőt a közigazgatás fejlesztését, a szociális lakhatás egyes formáinak felújítását, illetve a civil szervezetek megerősítését célzó fejlesztések, ami jelentős eltérés ahhoz képest, hogy a jelenlegi költségvetési időszakot kizárólag a foglalkoztatás bővítése mentén támogatható közszolgáltatások, fejlesztések a jellemezték. Ez ad teret számtalan új javaslatunknak, a gyermekszegénység mérséklését célzó programoknak, a civil szféra, a közösség fejlesztésére irányuló javaslatoknak.

Új szerepben a szociális terület, regionális szinten

Az RSZTFH javaslatai, dinamikusan alkalmazkodva az új lehetőségekhez, mindvégig építve a szakmai, adatokon nyugvó, illetve a szakmai párbeszéd során kikristályosodott beavatkozási területekhez, újra és újra átfogalmazódtak – mindvégig megtartva egy követhető ívet. Ez – mint jeleztük: a folyamatos egyeztetési eljárásokon alapuló tervezési módszernek köszönhetően – valójában egyre világosan teret nyitott az ágazati fejlesztések számára a területi tervezésben.

Területi és társadalmi hátrányok együttes kezelése

A szociális szolgáltatások feladatfinanszírozásra történő átállásának kérdése

A szociális törvény jelenlegi szabályozása kétségtelenül kimozdította az eddigi struktúrájából a szolgáltatási rendszereket, némi elmozdulást hozott a szociális szolgáltatások területi kiépültségében. Azaz: a feladatfinanszírozásra való átállás növelte a kistérségeken az étkeztetésben és házi gondozásban részesülők számát. Kérdés: ezek a változások alapjaiban kérdőjelezzik-e meg azon megállapítások és felismert folyamatok érvényességét és eredményeit, amelyekre a regionális helyzetelemzéseink felfűződtek?

Tekintettel arra, hogy nem csak és nem feltétlenül a normatíva hiánya okozta a szolgáltatások kiépítetlenségét – vö. a családsegítő szolgálatok számának megugrása 1998-tól, a gyermekjóléti szolgáltatások létrehozásától –, megállapításaink vélhetően megállják a helyüket. A szociális ágazat intézményrendszerének működését, kiépültségét az önkormányzatok felelősségvállalása és problémaérzékenysége is árnyalja. Fontos megállapításunk volt, hogy az alapszolgáltatások ott hiányoznak leginkább, ahol:

- a legnagyobb a szegénység; leszakadó térségek, aprófalvas, rurális vidékek, valamint
- a térség gyorsan és kiugróan fejlődött, és a döntéshozók nem látják a szociális szolgáltatások és társadalompolitikai beavatkozások szükségességét adott térség fejlesztésének vonatkozásában (ilyennek tekinthető Nyugat- és Közép-Dunántúl, valamint a központi régió).

A finanszírozási rendszer legutóbbi módosítása nem változtatott az eddigi alap-megközelítésen: pl. 2000 fő felett tette kötelezővé a családsegítő szolgáltatás működtetését. E lélekszám Budapestről, a megyei jogú városokból – ahol a szociális szakemberek döntő többsége dolgozik – kellően alacsonynak tűnhet. A szociális szakma nem

igazán ismeri, mi van e szám mögött: ma Magyarországon a települések 75%-át ejtjük ki így az előírt szolgáltatási körből. A települések háromnegyedén, a 2000 fő alatti falvakban él a népesség hatoda. Tehát körülbelül 700 település számára tesszük kötelezővé a családsegítő szolgáltatások működtetését. Sajnos e szabályozás azokban a falvakban, ahol valamiféle térségi szolgáltatás működött, mára már nem teszi azt kötelezővé; ezt egyedül a többcélú társulások gyakorlata tudja ellenpontosítani – tapasztalataink szerint nem érdemi, inkább látszat-szolgáltatások elterjesztésével. A szociális információs szolgáltatás vált e helyett kötelező alapszolgáltatássá. Az azonban nem került kidolgozásra, hogyan jutnak majd az információszolgáltatók információkhoz – segélyezési, bejárható közelségben elérhető szolgáltatások, intézmények vonatkozásában. Nem oldja, sajnos, az ellátási hiányokat e megoldás, hiszen az eddigi rendszer logikáját követi, amely a településszerkezet eltéréseinek megfelelően más-más hiányokat eredményezett és konzervált a tanyás és aprófalvas régióinkban. Láthatóan itt még bőven van mit változtatni...

A területi hátrányok léptékének kérdése

Fentiek illusztrálására érdemes átgondolni, hogy a 168 statisztikai kistérség esetében világosan láthatóan tömbökben, összefüggő vidékeket lefedően találhatóak azok a térségek, amelyeknek egész területén kis falvak, központjaikban kicsiny városok találhatóak. E vidékeken, szinte a megyeszékhelyek közvetlen környezetét leszámítva, nincsenek elérhető szolgáltatások, intézmények az alapszolgáltatásokon túl! Ez a Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország és Nyugat-Dunántúl esetében azt jelenti, hogy a népesség nagyobb hányada él akkora településen, ahol nincsenek kötelező intézményes tanácsadást, szakmai segítségnyújtást biztosító szolgáltatások, a kistérségeikben pedig nincsenek szakellátást nyújtó városok.

A képet tovább árnyalja, hogy a legutóbbi kutatások jelzik: „a foglalkoztatási egyenlőtlenségek minden dimenzióban (régiók, megyék, kistérségek, településkategóriák) növekednek, és a népességnagyság-kategóriák közti különbségek kisebbek, mint az egyes térségi szinteken mért egyenlőtlenségek. Ezzel ellentétben a jövedelmi viszonyok esetében a települési lejtő mentén a különbségek ugyanakkor valamelyest nagyobbak, mint a régiók vagy a megyék közti egyenlőtlenségek.” Azaz: foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési szempontból a térségi és települési különbségek jellemzőek, a jövedelmi szegénység vonatkozásában a

települési lejtő az igazán meghatározó. A legnagyobb problémák tehát – nem túl meglepő következtetés – a leszakadó vidékek kis településein csúcsosodnak. A szegénység mérséklése szempontjából pedig egyértelműen a vidék, a kistelepülések lakossága jelent kiemelt célcsoportot – legyenek e kis falvak szinte bárhol az országban. Ám mivel egyes településnagyságokkal jellemezhetőek az ország egyes vidékei, viszonylag jól fókuszálhatóak a legfontosabb szociális beavatkozások a térségtípusok mentén is.

Így kristályosodtak ki a RSZTFH javaslatának szempontjai:

- régióspecifikus infrastrukturális fejlesztéseket kiegészítő társadalompolitikai célú fejlesztésekre,
- régiókra jellemző kirekesztett társadalmi csoportokat célzó, innovatív megoldásokat alkalmazó beavatkozásokra,
- esélyegyenlőséget teremtő, szociális hátrányokat kezelő, területi adottságokhoz és helyi kihívásokhoz illeszthető módszereket alkalmazó eszközökre van szükség.

Hogyan kerülnek szociális fejlesztési javaslatok a Regionális Operatív Programokba?

Az elmúlt évek közös munkájának eredményeként, a Hálózat javaslatai mentén az ICsSzEM és a regionális fejlesztési ügynökségek tervezői egyszerű lehatárolási elveket fogalmaztak meg a régiók és az ágazati minisztérium fejlesztései között. Külön eredménynek tekinthetjük, hogy – a tárcák közül szinte egyedülként – megállapodás körvonalazódhat a minimum (amit minden régió tervez) és maximum (ami lehet egyes régiókban) tartalom vonatkozásában. Ez gyakorlatilag egybeesik, azaz minden régió tervezői számolnak a szociális terület fejlesztési szükségleteivel. Ez a megállapodás azonban nem azt jelenti, hogy egyen fejlesztések körvonalazódnak az ország egyes vidékein. Az egyes régiók településszerkezetük, kistérségeik típusai (kisvárosias, városhiányos, mezővárosos, rurális, urbánus stb.) alapján jellegzetes arculattal bírnak. A régiós tervezők saját régiójuk adottságait figyelembe véve fogalmazzák meg a konkrét támogatási feltételeket. Ennek jelentősége, fenti gondolatmenet ismeretében, érthető: a régiók tervezik – természetesen az ágazatunk szakembereivel közösen – az alapszolgáltatások és közösségi terek, helyi adottságokhoz illeszkedő innovatív, szükségletekre alapozó szolgáltatások fejlesztésének forrásait. Ez a rendszer lehetőséget ad a jelenlegi komoly ellátási hiányok mérséklésére. A bentlakásos, szakellátást nyújtó és speciális intézmények beruházásai, valamint a szakmai hálózatok, képzések, új szolgáltatási formák

kidolgozásához és kutatásokhoz stb. kötődő források tervezése, kezelése változatlanul marad ágazati körben.

A Regionális Szociálpolitikai Tervezési és Fejlesztési Hálózat fejlesztési javaslatai a régiók számára

Láthatóan és érzékelhetően körvonalazódnak, és megfelelő fogadtatásra találtak azok a javaslatok, amelyek a területi és társadalmi hátrányok együttes nyomása alatt élő emberek, települések, térségek szociális fejlesztéseit célozzák. Ha nagyon egyszerűen, szinte csak hívószavak szintjén közelítünk a készülő regionális operatív programok szociális és esélyegyenlőségi elemeihez, társadalompolitikai kihívásaihoz, a következő felsorolást tehetjük:

- Dél-Dunántúl: leszakadás visszafordítása – gettósodó térségekben és helyi társadalmakban
- Dél-Alföld: rehabilitáló régió – tanyák és lakóik integrálása
- Észak-Alföld: külső és belső perifériák oldása aktív társadalompolitikai eszközökkel
- Észak-Magyarország: hazatérés; settlement és gettósodó térségek kimozdítása
- Közép-Magyarország: kreatív megoldások a társadalompolitikában
- Közép-Dunántúl: innováció és gazdasági dinamizmus „átemelése” a humán szférába
- Nyugat-Dunántúl: belső perifériák, zárványok komplex társadalompolitikai eszközökkel történő felszámolása.

•

A tavalyi év során már leírtuk azokat a legfőbb, beavatkozást és fejlesztést igénylő területeket, amelyek egyes régiók esetében kiemelt figyelmet kell hogy kapjanak. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ne kellene mindenütt fejleszteni az alapszolgáltatásokat, de más és más léptékben, itt több, ott kevesebb település esetén tekinthető egy intézmény által elláthatónak, elérhetőnek egy körzet, jobban vagy kevésbé van szükség a falugondnokság fejlesztésére és az ellátórendszer szakmaibb szereplőire való kapcsolódási pontjainak kiépítésére – és még folytathatnánk. Sehol nem fejleszthetők vissza az idősök ellátását biztosító intézmények, de néhol különösen nagy szükség van a megerősítésükre, stb. E hangsúlyokat jelzi a következő táblázat.

Régió és megyéi		Beavatkozások fókuszai, hangsúlyai
NYD: GYMS, Vas, Zala	„Elfedett szegénység” régiója	„Rejtőzködő” szegények, jó gazdasági mutatók mögött leszakadó csoportok és vidékek, kisvárosias-aprófalvas térsegek „törvényszerű” ellátási hiányok oldása

KD: KE, F e j é r , Veszprém	A „legfiatalabb” régió	Fő fejlesztési sávoktól távolabb eső térségek leszakadása, legkisebb arányú, ezért - „elfeledett” romák, „lebegő” fiatalok.
KM: Budapest, Pest	„Magángazdagság, közszegénység” – a szélsőségek régiója	Leszakadó kistérségek és fővárosi slumok, „őslakóik”, egyszülős családok – gyerekek szegénysége, lakhatásukban veszélyeztetett emberek
ÉM: Nógrád, H e v e s , BAZ	„Gettósodó térségek” régiója	Egybefüggő leszakadó térségek – főként Cserehát, határmenti térségek -, munkahelyhiány miatt végletesen kirekesztődő emberek tömegei, belső erőforrások folyamatos megfogyatkozásának megállítása
ÉA: JászNSZ, Hajdú-B., Szabolcs- SZB	„Szegénységi zárványok” régiója – az ország kicsiben	Az ország kicsiben: „főváros” – Debrecen és a falvas, tanyás részek egy régióban! Minden leképeződik itt... Alacsony iskolázottságú, aktív korú (második generációs) inaktív emberek, szegénységi zárványok lakói (külső és belső perifériák!) – szociális gazdaság megerősítése
DA: Bács-Kis k u n , Csongrád, Békés	„Legidősebb és tanyás” régió	Idősek, tanyán élők (főként Homokhátságban), rossz egészségi állapotú, alacsony iskolázottságú, mentális, pszichés problémákkal küzdő emberek
DD: Somogy, T o l n a , Baranya	A „leginkább aprófalvas” régió	Apró- és zsákfalvak, gettósodó kistérségek (különösen az Ormánság, Drávamente), slumok lakói, aktív korú inaktív emberek és családjaik, gyerekeik

Az elkövetkező időszakban az egyes régiókra készülő konkrét tervek megjelentetését tervezzük – jelen írás inkább azok felvezetéseként értelmezhető. A készülő dokumentumokat – ahogyan eddig is – a szakmai találkozók, konferenciáink anyagaival együtt elérhetővé tesszük az intézet honlapján.